

הדם בירידה — אמאי טמאה?

והרי טבילתה עתה צריכה לטהרה מכל דם שראתה עד הטבילה, כולל הדם שנעקר ועדיין בגופה.

ש"מא תאמר: הטבילה אכן מועילה לטהרה מטומאת יולדת, אבל הדם שיצא לפני הטבילה, ועדיין נמצא בגופה, והוא דם טמא, חוזר ומטמאה אותה בטומאת משא, שהרי היא נושאת את הדם. וכל דם טמא של יולדת מטמא במגע ובמשא.

הרי כיון שעדיין לא יצא הדם החוצה לא בלוע בבית החיצון, **טומאה בלועה היא**,⁽³⁷⁾ שאינה מטמאה במגע?!

[וכל טומאה שהיא בלועה בגוף האדם, כל זמן שהיא בלועה בגוף, אינה מטמאה לא במגע ולא במשא].

אמר ליה רבי זירא לרבי ירמיה: זיל, שויליה לרבי אבין, דאסברית ניהליה, לך לשאול את שאלתך לרבי אבין, שהסברתי לו טעם דבר זה, וכרכיש לי ברישיה בי מדרשא, ונענע לי בראשו לאות הסכמה, בבית המדרש.

אזל רבי ירמיה שויליה לרבי אבין.

אמר ליה רבי אבין: עשאוה חכמים ליולדת זאת, שנעקר דמה לפני טבילה ונבלע בבית החיצון, ולא יצא דמה החוצה, כנבלת עוף טהור, שמטמאה בגדים בבית הכליעה.⁽³⁸⁾ והיינו, שגזרו חכמים טומאה על מגע דם יולדת הבלוע בגופה בבית החיצון, בדוגמת גזירת התורה על האוכל נבלת עוף טהור שמטמא את בגדיו בשעת אכילה דוקא, על אף שבאותה עת נמצאת הנבילה בתוך גרונו והיא טומאה בלועה.

ופריך: **מי דמי טומאת יולדת לטומאת בגדים של אוכל נבלת עוף טהור עד שנגזור עליה גזירה שכזאת?**

והרי **התב**, בטומאת הנבלה של עוף טהור מ"ב א **אין לה כלל טומאה בחוץ**, וחידוש התורה הוא שרק בפנים, בהיותה טומאה בלועה, תטמא את האדם האוכל אותה ואת בגדיו שלבוש בהם בעת האכילה.

אבל **הכא**, ביולדת, הרי **כי נפיק**, לכשייצא דם היולדת לבראי, מחוץ לגופה, **ליטמי**, הרי הוא מטמא בחוץ. וכיון שדם זה מטמא בחוץ, כאשר אין הוא בגדר טומאה בלועה, מה טעם גזרו עליו טומאה בעוד הדם בלוע בגופה? ומאי שנא טומאה זו משאר הטומאות שדווקא פה גזרו?

בלועה אינו אלא על תחילת הבית החיצון, אבל החלק הפנימי של הבית החיצון של הרחם גם רבא מודה שזה טומאה בלועה. [ועיין בהערה בעמוד ב' בטעם ההבדל בין תחילת הבית החיצון לחלק הפנימי של הבית החיצון].

38. **הקשו הראשונים**, מה היא ההוה אמינא לגזור דווקא ביולדת שתטמא אפילו בטומאה

37. **הקשו התוספות והרמב"ן והרשב"א והריטב"א** הרי בעמוד ב' אביי סובר שטומאה באותו מקום היא טומאה בלועה, ורבא סובר שאותו מקום אינו בלוע [אלא מגע בית הסתרים] והלכה כרבא. ואם כן מה קושית רבי ירמיה. **ותירצו**, שדרך הש"ס לשאול שאלות לפי שיטה אפילו שלא אליבא דהלכתא. ועוד תירצו, שכל המחלוקת של אם אותו מקום נחשב טומאה

ובמשא.

ושואלת הגמרא: אחרי שהעמדנו את דברי רבי זירא באופן שהדם יצא החוצה ומטמא אותה בצאתו מחוץ לגופה, שמעתין, דברי רבי זירא, אמנם איפריק מהקושיה מדוע מטמא הדם והרי הוא טומאה בלועה, כי עתה העמדנו שהוא מטמא בהיותו בחוץ, ויש חידוש בכך שלא עלתה טבילה לדם הטמא בהיותו בלוע בבית החיצון.

אלא הברייתא, שאינה מדברת באופן שיצא הדם החוצה, אלא באה לומר שהאשה נטמאת ביציאת הדם לבית החיצון, ושנתה בכלל זה גם את דין יולדת, חוזרת הקושיה דלעיל, הרי פשיטא הוא שגם יולדת שראתה דם בבית החיצון נטמאת, שהרי **אי בימי נדה** נעקר הדם, **נדה היא, אי בימי זיבה**, הא תני לה דין זיבה.

ומתרתת הגמרא: **הכא במאי עסקינן, בלידה יבשתא**, שלא יצא מהאשה כלל דם בשעת הלידה, ולכן אין היולדת הזאת לא נדה ולא זבה.

ומקשה הגמרא: לידה יבשתא — מאי "מטמא בפנים כבחוי"ן איכא?"

ומתרתת הגמרא: כגון שהוציא וליד ראשו חוץ לפרוזדור,⁽³⁹⁾ ועדיין הוא בבית

ומכח קושיא זו חוזרת בה הגמרא: הן ממה שהעמידה את דברי רבי זירא בטומאה בלועה, והן ממה שהעמידה את דברי הברייתא כדבריו.

אלא, **הכא נמי**, מה שאמר רבי זירא, מדובר **כשיצא לחוץ**, בדם שנעקר לבית החיצון לפני טבילתה, אך יצא מגופה לאחר הטבילה, וטימא אותה במגע מחוץ לגופה. וכל זמן שלא יצא הדם מחוץ לגופה הרי היא טהורה, שהועילה לה טבילה לטהרה מטומאת יולדת. והדם שנעקר ושהה כשהוא בלוע בבית החיצון, לא טימא אותה, עד שיצא מחוץ לגופה ממש, שהרי זה טומאה בלועה.

וכי תימא: **אי יצא לחוץ — מאי למימרא?** והרי פשיטא שאותו דם, שהוא דם טמא [מחמת שנעקר לפני טבילה], מטמא במגע מבחוץ?

הא קמשמע לן: מהו דתימא, כי למרות שנעקר לפני טבילה, עלתה לו טבילה לטהרו, מיהו דמהני טבילה לדם המקור **דאיכא גואי**, שהרי כל הדמים שלא יצאו לבית החיצון, נטהרו על ידי הטבילה, ואם יצאו לבית החיצון מכאן ולהבא הרי הם דם טוהר, **תהני נמי** טבילה להאי דם שנעקר ושהה בבית החיצון בזמן טבילה. קא משמע לן כיון שהדם נעקר קודם הטבילה, הרי אף על פי שטבלה קודם שיצא הדם מחוץ לבית החיצון, הדם הזה נשאר טמא, ומטמא במגע

בלועה, יותר מבשאר הטומאות.

ותירצו, כיון שהטבילה מטהרת את הדם בבית הפנימי והופכת אותו לדם טוהר, ויש מקום לטעות שמועילה הטבילה גם על הדם

בבית החיצון, לכן טימאו חכמים את הדם אפילו אם הוא טומאה בלועה.

39. דנו הראשונים אם חוץ לפרוזדור בלידה

וכי, זה שמצינו במשנה, שבבית החיצון הולד נחשב לילוד, מצינו בדומה לו במקרה של החוץ דאתא לקמיה רבא⁽⁴¹⁾.

אמר ליה: מהו לממהל תינוק בשבתא?

אמר ליה רבא: שפיר דמי, מותר!

בתי דנפק, אמר רבא לעצמו, וכי סלקא דעתך דההוא גברא לא ידע דשרי לממהל בשבתא?

אזל רבא בתריה, אמר ליה: אימא לי איזי [חביבין] גופא דעוברא היכי הוה?

אמר ליה: שמעית ולד דצויין [שמעתי צעקתו של התינוק] אפניא דמעלי שבתא [מבעוד יום בערב שבת] בעודו במעי אמו, ולא אתיליד עד שבתא.

אמר ליה רבא: האי, הוציא ראשו חוץ לפרוזדור הוא, שאין קולו של התינוק יכול להשמע, אלא אם כן כבר הוציא ראשו לבית החיצון, ונמצא שנולד מערב שבת, על אף שיציאתו לחוץ היתה בשבת. ואם כן, זמן מילתו הוא בערב שבת.

וכיון שלא מלו אותו בערב שבת אלא באו

החיצון, שלא יצא ראשו לגמרי החוצה, ובכך מיקרי ילוד מדאורייתא, ונטמאת אמו בטומאת לידה.⁽⁴⁰⁾

והא קא משמע לן הברייתא שיציאת הראש לבית החיצון נחשבת כלידה גמורה, וכדרב אושעיא, הסובר שאם יצא ראשו של העובר מהפרוזדור לבית החיצון, מיקרי ילוד מדאורייתא.

דתנן במסכת חולין: אשה שמת עוברת בתוך מעיה, ופשטה חיה [המילדת] את ידה ונגעה בו, גזרו חכמים על החיה שתהיה טמאה בטומאת מת, ואילו אמו של העובר טהורה עד שיצא הולד [ומטעם דהוי טומאה בלועה, שאינה מטמאה במגע ובמשא, או מטעם שעובר מת אינו מטמא לפני שנולד].

והגמרא שם שואלת [חולין עב]: מאי טעמא גזרינן טומאה על החיה הנוגעת יותר מאמו?

ומתרתא הגמרא שם: דאמר רב אושעיא: גזירה שמא יוציא הולד ראשו חוץ לפרוזדור אל הבית החיצון, ותגע בו המילדת שם [אבל אימו מרגישה מתי הולד יוצא לבית החיצון, ולכן לא גזרו טומאה על אימו]. כי בבית החיצון הנפל מטמא מדאורייתא, היות ומשעה שיצא לבית החיצון הרי הוא כילוד שיצא החוצה.

להלכות של מטמא בפנים כבחוך, ולא יתכן ללמוד את זה משאר הטומאות. כי זה תלוי רק אם נגמרה לידת הולד, ולא תלוי בדינים אם חלים על האמא דיני טומאה.

41. ברשב"א הקשה מאחר והגמרא כבר

הוכיחה שיש את הדין שיציאת הולד לבית החיצון, כבר נחשבת לידה, למה צריך עוד

היינו אותו חוץ לפרוזדור שדנים עליו לגבי דם נדה או שזה מקום אחר בגוף האשה. [רש"י, תוספות, ריטב"א, מאירי. ועיין במהרש"א], ושיטת האור זרוע [ח"ב קג] שחוץ לפרוזדור היינו אויר העולם.

40. עיין בחזון איש [יו"ד צ"ב ל"ג] שולד

שיצא לבית החיצון, זה נידון חדש ואינו שייך

אבל, **אי אמרת** אין זה בלוע אלא רק בית הסתרים הוי, הרי נהי דבמגע לא מטמיא, במשא מיהא מטמיא, שהרי נושאת את הנבילה שבאותו מקום.
אביי אמר: בלוע הוי.

רבא אמר: בית הסתרים הוי.

אמר רבא: **מנא אמינא** לה שאין אותו מקום נחשב בלוע אלא הוא רק בית הסתרים?

דתניא לעיל לגבי פולטת שכבת זרע: אמרה תורה "ורחצו במים וטמאו עד הערב". ואמר רבי שמעון, וכי מה בא זה ללמדנו? אם לענין נוגע בשכבת זרע, הרי כבר נאמר למטה "או איש".

אלא, צריך את הפסוק מפני שטומאת בית הסתרים היא, וטומאת בית הסתרים לא מטמאה, אלא שגזירת הכתוב היא שפולטת שכבת זרע תטמא בבית הסתרים. ומוכח, שאין הטעם משום בלוע, אלא משום בית הסתרים.

ואביי, דאית ליה דבלוע הוי, אמר: "חדא, ועוד" קאמר תנא דברייתא:

חדא, טומאה בלועה היא.

ועוד, אפילו אם תימצי לומר טומאת בית

לשאל אם רשאים למהלו, הוי מילה שלא בזמנה. וכל מילה שלא בזמנה אין מחללין עליה את השבת.

איבעיא להו: אותו מקום של אשה, "בלוע" הוי או "בית הסתרים" הוי?

בשני אופנים לא נוהגים דיני טומאה:

א. דבר טמא הבלוע בתוך בעל חי אינו מטמא את הנוגע בו ואת הנושא אותו בעודו בלוע⁽⁴²⁾.

ב. נגיעת דבר טמא במקום נסתר, כגון בבית הסתרים, אינה מטמאת במגע אבל מטמאת במשא.

והסתפקה הגמרא מה דינו של "אותו מקום" שבאשה, באם יוכנס בו דבר טמא:

האם אותו דבר טמא ייחשב כבלוע בו, ולא יטמא במשא ובמגע.

או שמא אין אותו מקום נחשב לבלוע, אלא רק אינו נחשב כמקום גלוי, שאינו מטמא במגע, אבל מטמא במשא.

למאי נפקא מינה? כגון, שתחבה לה הבריתה בזית נבלה באותו מקום.

אי אמרת בלוע הוי, טומאה בלועה לא מטמאה.

עליו את הדינים של טומאה וטהרה. והר"ש [מקוואות י ח] כתב שהטעם הוא מפני שהבלוע בבעל חי טהור מתבטל לבעל חי. ובכתבי הגרי"ז [בכורות כב א] הוכיח שהרמב"ם סובר שיש לזה דין 'הצלה', כמו שצמיד פתיל מציל את מה שבתוכו מלקבל טומאה.

הוכחה מרבא. ונשאר בצ"ע. ובריטב"א תירץ שמרב אושעיא למדנו שגזרו טומאה בפנים הגוף אטו בחוץ. ומרבא למדנו שבחוק, היינו הבית החיצון ולא מחוץ לגוף לגמרי.

42. בטעם הדבר כתב רש"י [בסוגיא] שהבלוע נידון כמי שאינו קיים לפנינו, ולכן אין

אלא אי אמרת בית הסתרים הוי, הרי נהי נמי דבמגע לא מטמא, במשא מיהא מטמא.

אביי אמר, בלוע הוי.

ורבא אמר: בית הסתרים הוי. (43)

אמר אביי: מנא אמינא לה שבית הבליעה מקום בלוע הוי?

דתניא: יכול תהא נבלת בהמה מטמאה בגדים אבית הבליעה, כשם שמטמאה נבלת עוף טהור? תלמוד לומר "נבלה וטרפה לא

הסתרים היא בלבד, נמי אינה מטמאה, אלא שגזירת הכתוב היא.

איבעיא להו: בית הבליעה, שהוא מקום בו נבלת עוף טהור מטמאה באכילה, האם בלוע הוי, או בית הסתרים הוי?

למאי נפקא מינה? כגון: שתחב לו חבירו כזית נבילה לתוך פיו, אל בית הבליעה.

אי אמרת מקום בית הבליעה בלוע הוי, הרי נבילה זו, שנתחבה על ידי חבירו לבית בליעתו, הוי טומאה בלועה, וטומאה בלועה לא מטמא.

אלא רק בידי שמים. ורק אז נחשב בלוע. הגר"ח [אבות הטומאה ג ד] סובר שיש מחלוקת תנאים האם האכילה של נבלת עוף טהור מטמאת, או שעצם ההימצאות של הנבילה במקום בית הבליעה מטמאה את האדם.

ונפקא מינה, אם אפשר עדיין להוציא את האוכל, שאז עוד לא נגמרה האכילה, ואינה מטמאת עדיין משום אכילה, אבל אם הטומאה היא משום הימצאות הנבילה בבית הבליעה, הרי עתה הנבילה נמצאת בבית הבליעה.

ועוד נפקא מינה, אם מועילה אכילת כזית של נבלת עוף טהור שלא בבת אחת אלא בזה אחר זה בשיעור זמן של אכילת פרס. כי אם צריך אכילת כזית, גם בשיעור זמן של אכילת פרס נחשב לאכילה. אבל אם צריך שתהיה הטומאה במקום בית הבליעה, הרי רק אם היה בבת אחת כזית טמא הוא מטמא, ולא מועיל מה שיש טומאה בשיעור זמן של אכילת פרס.

והוכיח מהסוגיא כאן, שרבא סובר שמקום בית הבליעה הוא בית הסתרים, וזה ודאי מקום שאפשר להוציא משם את האוכל, ושם עוד לא נעשתה האכילה, ובכל זאת לפי אביי המקום נחשב בלוע.

והראב"ה [חולין אלף קלד] בשם רבינו יואל סובר, שאף על פי שלא התעכל, התורה נתנה לזה דין כאילו שזה מעוכל.

43. ברמב"ן וברשב"א ובריטב"א ובר"ן ביארו סברת המחלוקת בין אביי לרבא האם תחילת בית הבליעה נחשב למקום בלוע או לא. אבל בסוף בית הבליעה, גם רבא מודה שנחשב למקום בלוע.

המנחת חינוך [מצוה קסא] מביא שהגמרא [כתובות ל ב] מחלקת בין שבחלק מבית הבליעה אפשר להחזיר משם את האוכל, וחלק כבר אי אפשר. ומסתפק האם במקום בבית הבליעה שאפשר עדיין להחזיר משם את האוכל, גם נבלה מטמא.

וצדדי הספק הם, האם נבלת עוף טהור מטמאת כשחל עליה שם אוכל והנאת גרונו, וגם בתחילת בית הבליעה יש הנאת גרונו, או שנבלת עוף טהור מטמאת כשהיא בלועה בתוך הגוף, וכל זמן שאפשר להחזירה היא לא נחשבת בלועה.

ובמאירי [נדה סב ב] כתב, שכדי שיחשב בלוע צריך שהבלוע לא יכול לצאת בידי אדם,

יאכל לטמאה בה".

ודורשת הברייתא שרק "בה", כנבלת עוף טהור, נטמאים בגדי האוכל כשהיא נמצאת בבית הבליעה, ואין שאר הטומאות מטמאות בבית הבליעה, לא במגע ולא במשא [ומשום דהוי מקום בית הבליעה בלוע, וכדברי אביי], וכך לומדים:

מי שאין לה טומאה אחרת אלא אכילתה, והיינו נבלת עוף טהור, שמטמאה רק בשעת האכילה ובבית הבליעה דוקא, רק בה חידשה תורה שתטמא בבית הבליעה. יצתה זו, נבלת בהמה, שטמאה קודם שיאכלנה, ולפיכך לא ריבתה תורה שתטמא גם בבית הבליעה.

ומוכח כאביי. כי אליבא דרבא היתה צריכה נבילה לטמאות בבית הבליעה מדין משא [שהרי בתור בית הסתרים התמעט מקום זה רק ממגע ולא ממשא, ומי שתחבו לו נבילה בבית הבליעה, בית הבליעה שלו גם נגע כנבילה וגם נשא את הנבילה]⁽⁴⁴⁾.

ומקשה הגמרא על עיקר הדין שנבילת בהמה אינה מטמאה בהיותה בבית הבליעה כנבלת עוף טהור: ותטמא נבלת בהמה בבית הבליעה, ותיתי בקל וחומר מנבלת עוף טהור:

ומה נבלת עוף טהור שטומאתה קלה שאין

לה טומאה בחוץ, שאינה מטמאה במגע ובמשא, יש לה טומאה בפנים בבית הבליעה. זו, נבלת בהמה, שיש לה טומאה בחוץ, שמטמאה במגע ובמשא, אינו דין שיש לה טומאה בפנים?

ומתרצת הגמרא: אמר קרא "לא יאכל לטמא בה". בה, כנבלת עוף טהור נאמר החידוש שמטמאת באכילה בבית הבליעה, ולא באחרת!

שמה תאמר, אם כן, מה תלמוד לומר "והאוכל [מנבלת בהמה] יכבס בגדיו יטמא עד הערב"? והרי לכאורה פסוק זה מלמדנו שנאמרה טומאה על ידי אכילה גם כנבילת בהמה, ואילו עתה אמרנו שרק נבלת עוף טהור מטמאת שם, ולא נבלת בהמה טהורה?

תשובתך, הפסוק לא בא לרבות שאדם האוכל נבלה נטמא, אלא ליתן שיעור לטומאה, לנוגע בה, ולנושא אותה, שהשיעור הוא כאוכל. מה אוכל בכזית, אף נוגע ונושא שיעור הטומאה שלהם הוא בכזית.

אמר רבא: שרץ שנמצא בקומט של אדם [והיינו בין אצילי ידיו או בשאר מקומות שיש בהם קמטים] טהור האדם. אך אם נמצאת נבילה בקומטו, הרי הוא טמא.

44. בתוספות ביארו שרבא מעמיד את הברייתא באופן שהיה בית הבליעה כל כך גדול שתחבו בו כזית נבילה, ולא הזיז את הנבילה, ולכן אין טומאת משא.

והחזון איש [בגליונות על הגר"ח] נחלק על הגר"ח ופשוט לו שרק במקום שאי אפשר להחזיר את האוכל נחשב בית הבליעה.

והעיר הגר"פ פרלא [הגהות למנחת חינוך] שלכאורה לפי הראשונים זו היא המחלוקת של אביי ורבא.

[והיינו שלא החזיק הזב את הקנה בגלוי אלא היה קצהו של הקנה תפוס בקומטו של הזב בצורה נסתר], **והסיט בו את הטהור, טהור.** אף על פי שזב המסיט טהור, נטמא הטהור, היינו דווקא כשהסיטו בגלוי, אך כאן החזיק הזב את קצה הקנה בקומט, ולא ניכר ההיסט שלו בגלוי.

אך אם היה קנה נתון בקומטו של טהור, **והסיט בו הטהור את הזב — טמא.** שטהור המסיט זב, נטמא על ידי היסט זה כדין הנושא את הזב [ומטומאה הנגרמת ממשא לא איתמעט בית הסתרים, ולפיכך לא איכפת לן שהחזיק הטהור את הקנה בקומטו].

ומסבירה הגמרא: **מאי טעמא של הדין הראשון,** שאין הזב מטמא בהיסט בית הסתרים.

דאמר קרא [ויקרא טו] **"וכל אשר יגע בו הזב, וידידו לא שטף במים"**. ומהפסוק הזה שהוא מיותר, דרשו חכמים שיש סוג טומאה נוספת, מחודשת, שזב מטמא בהיסט, וזהו **הפיטו של זב, שלא מצינו לו טומאה בכל התורה כולה,** שאין טומאה המסטת טהרה מטמאת אותה, מלבד הזב המסיט את הטהור, שמטמאהו בהסטתו.

ואפקיה רחמנא לטומאת היסט המחודשת הזאת **בלשון נגיעה,** והוסיף הכתוב ואמר "וידידו", לומר שיהיה גלוי כידיו, **למימרא, דהיסט ונגיעה, כידיו, מזה התב, ידיו, מאבראי** [הם בחוץ], בגלוי, אף **הכא, זב**

וההסבר הוא: **שרץ בקומטו טהור,** כי שרץ **בנגיעה בלבד הוא דמטמא,** ולא במשא, ובית הסתרים **לאו בר מגע הוא.**

אך **נבילה בקומטו טמא,** כי נהי דבמגע **לא מטמא** בקומטו משום דהוי מגע בית הסתרים, **במשא מיהא מטמא,** שהרי אדם נושא את הנבילה בקומטו, ובית הסתרים לא איתמעט מטומאת משא.

ועוד אמר רבא: אם היה שרץ בקומטו, **והכניסו** [את קומטו יחד עם השרץ שבתוכו] **לאויר התנור, טמא התנור,** כדין שרץ שנכנס לאויר תנור.

ומקשה הגמרא: **פשיטא** שמטמא את התנור, כי מה בכך שנמצא השרץ בקומטו?

ומתרצת הגמרא: **מהו דתימא** הא כתיב "וכל כלי חרש אשר יפול מהם [מהטומאה] אל תוכו", ודרשינן, רק **"תוכו"**, כאשר נמצא השרץ בתוך הכלי **אמר רחמנא** שמטמא,

ולא ^{מג-א} כאשר נמצא השרץ ב"תוך תוכו" [בתוך כלי אחר שנמצא בתוך הכלי חרס]. וסלקא דעתך, שהוא הדין השרץ שבקומטו, נחשב השרץ כמי שנמצא ב"תוך תוכו" של הכלי, ולא כמי שנמצא בתוך הכלי עצמו.

קא משמע לן שהימצאות השרץ בתוך הקמט אינה נחשבת כהמצאות ב"תוך תוכו" של כלי החרס. (45)

אמר ריש לקיש: קנה הנמצא בקומט של זב

45. רש"י סובר שטעם הדבר ששרץ בקומטו לא נחשב כנמצא ב"תוך תוכו" הוא, כי רק אם